

Posudek bakalářské práce Bc. Filipa Maška
Had v českém obrazu světa. Etnolingvistická studie

Předložená práce, soustředující se na obraz hada v češtině a české kultuře, má mezioborový charakter. S cílem postihnout stereotypové vlastnosti s hadem spojované shromažďuje, analyzuje a interpretuje jednak elementární jazyková (slovníková) data spjatá s lexémem *had* (etymologie, polysémie, frazeologie), jednak české lidové pohádky, bajky a démonologické pověsti, a také sbírky současného prozaického folkloru (městských legend). Jako pozadí při tom zohledňuje též kontext přírodovědný (herpetologický) a podrobněji si všímá i světových mýtů a náboženských představ s hadem souvisejících. Sjednocujícím teoreticko-metodologickým základem je lublinská (a pražská) etnolingvistika: v souladu s tím představuje vyústění práce a shrnující interpretaci analyzovaného materiálu kognitivní definice hada v češtině.

Autor v mnohém vychází z již existujících českých prací o obrazu zvířat v jazyce a slovesném folkloru (L. Šťastná, T. Kovařík), ty však doplňuje vlastními postřehy a nápady. Ačkoli je podle zadání tématem obraz hada v české kultuře, uvádí i širší kontext, opírající se zejména o hesla věnovaná hadovi ve slovnících symbolů a literatuře o světových mytologiích. Tento široký záběr má ovšem i svá úskalí. Mnohde je práce, snažící se shromáždit velké množství různorodého materiálu, vedena spíše v poloze popisné nežli analyticko-interpretací; na některých místech by bylo dobré explicitněji vyložit, proč jsou v práci ty či ony partie uvedeny – resp. informace lépe propojit, hierarchizovat a ukázat kontext zkoumání trochu plastičtěji a s větším nadhledem. Týká se to nejen již zmíněného přehledu světových mytologií (kde jsou informace spíše jen „volně loženy“ než organicky včleněny do interpretačního kontextu – a to platí nejen zde), ale i přírodovědného pojednání o hadech. Tady by bylo namísto promluvit komplexněji o rozdílech a souvislostech mezi encyklopedickým, resp. vědeckým, a jazykově-kulturním obrazem světa (resp. v tomto případě hada) a vysvětlit, co má být touto pasáží vlastně demonstrováno. Ráda bych, kdyby autor toto téma – s oporou v odborné literatuře – vysvětlil v rámci bakalářské obhajoby.

Práce je rozumně strukturována; už v obsahu jsou přehledně signalizovány základní konotace, resp. narace tvořící stereotyp hada, které byly z materiálu vyvozeny. Co se týče formulační, resp. jazykově-stylové úrovně textu, je v zásadě uspokojivá, mnohde bych však dala přednost formulacím pečlivějším, přesnějším (např. v první, teoretické kapitole, ale i mnohde jinde); někdy autor užívá méně vhodné, s ohledem na odborný text stylově příznakové výrazy (*s brekem*, *sluníčko* aj.). Občas se vyskytnou interpunkční nedostatky, případně formulační vybočení z textu, ale nepřekračují běžný standard. Formální úprava textu je vyhovující.

Vyústěním práce je tzv. otevřená definice významu (nazývaná častěji definicí kognitivní; „otevřenost“ je její podstatnou vlastností), jejímž prostřednictvím má být rekonstruován obraz hada

v češtině. Tuto pasáž – prezentovanou (nemyslím, že vhodně) zároveň i jako závěr práce – spatřuji jako poněkud problematickou, a to v několika ohledech – zmíním aspoň dva, resp. tři.

1) Definice je jaksi schizofrenně vedena ve dvojí perspektivě: perspektiva naivního mluvčího reprezentujícího lidový kolektiv (*Had je..., má..., syčí..., má rád...*) občas „přeskakuje“ k nadhledu a komentáři badatele (*S šířením křesťanské víry ... se objevuje odlišná podoba hada...*“); ten by se přímo v definici uplatňovat neměl.

2) Je patrné, že obraz hada má několik variant (na základě zkoumaného materiálu by bylo možno odlišit dvě? tři?), resp. že existuje vedle sebe několik obrazů hada – naivní, magický, běžný – v mnohém dnes blízký odbornému, či ještě jiný? (některé konotace jsou všem polohám společné). Zřejmě se také liší tradiční obraz hada od toho, který je rekonstruován na základě moderního folkloru a označen jako „dnešní“. To vše představuje otázky neskadno řešitelné, ale rozhodně zajímavé, a hlavně – stojící alespoň za několik slov. Čekala bych, že se autor o krátký komentář či problematizaci jednoznačně podaného textu definice – a stereotypu hada – alespoň pokusí. (Ideálně se tak mělo stát v – chybějícím – závěru, spolu se shrnutím, vytčením přínosu práce atd.) U obhajoby bych takovýto komentář, resp. krátkou diskusi k několika problémům, s nimiž se setkáváme při vytváření kognitivní definice, ráda slyšela.

3) Ideálně by definice měla odlišit stereotypové vlastnosti hada – centrum kategorie (tzv. jazykové konotace) – a vlastnosti sdílené mluvčími a nositeli kultury méně silně (či např. jen v některých variantách obrazu světa), stojící dále od centra, na periferii a směřující k polohám kreativních konceptualizací (konotace textové). Toto rozlišení samozřejmě není jednoznačné, jistě by vyžadovalo studium dalšího materiálu (uměleckých textů) a zřejmě by překračovalo možnosti bakalářské práce. Možná je – neuvědomovaně? – určitým naznačením nejdůležitějších konotací spojených s hadem první odstavec představené definice. – Obecně vzato i přes naznačené výhrady hodnotím definici jako zdařilou.

Závěr: Bakalářská práce Filipa Maška představuje zajímavou sondu do etnolingvistické problematiky, v níž se zohledňuje obraz hada nejen v jazykových datech, ale i v prozaickém folkloru (jak tradičním, tak moderním) a je poctivým příspěvkem k českému jazykovému obrazu světa. Odevzdaný text splňuje požadavky na tyto kvalifikační práce kladené, a proto ho doporučuji k bakalářské obhajobě.

Navrhované hodnocení: velmi dobře (podle průběhu obhajoby)

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

V Praze 23. srpna 2019